

چگونه توانستم مشکل سلدا را که در زمینه نوشتن املا بسیار دلهره و اضطراب داشت بهبود بخشم؟

شیرین خیاطی

آموزگار دوره ابتدایی شهرستان میاندوآب

چکیده

امروزه دانش آموزان به دلیل نقش مهمی که در اداره آینده کشور به عهده دارند و مدیران اصلی در اداره آینده کشور و رهبر سایر اقشار جامعه خواهند بود بنابر این سلامت جسم و روان آن‌ها با سلامت جامعه ی آینده و آینده ی کشور ارتباط مستقیم دارد. دوره ی ابتدایی دوره ای پر تنش و بسیار مهمی در زندگی است چرا که نه تنها جسم بلکه روانی در طی این دوره ی حساس زندگی دچار تحول اساسی میشود و سازگاری با چنین تغییرات اساسی بر جسم روان فشار میآورد. علاوه بر این دوره ی ابتدایی سن بحران رشدی است و در این دوره افزایش انواع استرس ها و آسیب پذیری به فشار روانی، اجتماعی، ورزشی با کاهش مهارت های مقابله ای همراه میشود به طوری که استرس زیاد و بیش از حد شدیداً بر کیفیت زندگی دانش آموزان تاثیر میگذارد و موجب افت شدید و کاهش کیفیت زندگی دانش آموزان میشود. زندگی آدمی در تعامل با دیگران و دردیابی از تجربه های موفق و ناموفق سپری می شود. در پرتو این تعاملات است که او چیزهای بسیاری را می آموزد و با بهره گیری از آن هم موجب رشد و اعتلای خود و هم منشا اثرات مثبت و سودمند در جامعه می گردد. در این تحقیق من نیز تلاش کرده ام تا تجربه ام را در زمینه درست آموختن و درست نوشتن در اختیار فرهنگیان فرهیخته قرار دهم تا که شاید راهگشای آنان در زمینه حل مشکلات تعلیم و تربیت باشد. مضمون این بررسی درباره دانش آموزی است به نام سلدا که من شخصاً از نزدیک مشکل او را لمس کرده و به لطف خداوند متعال و با ارائه ی روش های تازه واصل مشاوره در بهبود مشکل او که اضطراب در نوشتن املا بود گام برداشته ام.

واژه‌های کلیدی: دلهره، اضطراب، املا، نوشتن

مقدمه

در سالی که گذشت دانش آموزی به نام سلدا داشتم که نمرات املای او بسیار پایین بود. در ابتدا تصور کردم که او از دانش آموزان دیر آموز است اما با پی گیری از مدیر مدرسه متوجه شدم که تصور من اشتباه است پس دلیل ناتوانی او در یادگیری املا چه عاملی می تواند باشد برای یافتن پاسخ سوال خود تصمیم گرفتم تا با مادر سلدا گفت وگویی داشته باشم در پی گفت وگو متوجه شدم که او دانش آموزی مضطرب است و همان طور که حدس می زدم اضطراب و نگرانی از علایم رفتاری اوست. یکی از اهداف زبان آموزی در دوره ابتدایی این است که دانش آموز از زبان فارسی همانند ابزاری مهم برای موفقیت در دروس دیگر استفاده کند. مهارت های زبانی به او کمک می کند تا منظور و احساسات و عواطف خود را به راحتی بیان کند و با محیط اطراف خود ارتباط برقرار کند.

پس لازم است دانش آموزان درست گوش دادن و درست به خاطر سپردن را بیاموزند تا بتوانند افکار خود را به خوبی بیان کنند و در صورت لزوم بنویسند. یکی از معضلات درس املاء این است که بعضی ها فکر می کنند که این درس نیاز به آموزش ندارد و همین قدر که مرحله ی خواندن و نوشتن انجام شود دانش آموز باید دیکته را فرا گیرد. اما ابتدا باید اختلالاتی که از نظر دیداری، شنیداری، گفتاری و دست خط و... وجود دارد. مشخص شود و سپس درست نویسی املاء صورت گیرد.

بیان مسأله

املاء کلمه ای عربی و دارای معانی گوناگون از قبیل: پر کردن، بر سر جمع سخن گفتن و تقریر است. دیکته کلمه ای است فرانسوی به معنای مطلبی که کسی املاء کند و دیگری بنویسد. واژه ی دیکتاتور هم فرانسوی از همین کلمه است و به معنای فرما نروایی است که با قدرت و زور حکومت افکار و عقاید خود را بر جامعه تحمیل کند. منظور از اضطراب هیجان ناخوشایندی است که با اصطلاحاتی مانند «نگرانی»، «دلشوره»، «وحشت» و «ترس» بیان می شود. اضطراب سبب به هم ریختن تعادل موجود می گردد و چون فرد دائما به منظور برقراری تعادل کوشش می کند، می توان گفت اضطراب یک محرک بسیار قوی است که امکان دارد گاهی مفید و زمانی مضر باشد و این بستگی به درجه «ترس» و مقدار «خطری» دارد که متوجه فرد است اضطراب تنها زمانی نا بهنجار محسوب می شود که در برابر موقعیتهایی رخ دهد که اکثر مردم به راحتی آنها را حل و فصل می کنند.

از آنجایی که دیکته یکی از مهمترین مواد درسی دانش آموزان محسوب می شود. که آن نیز به علت مهم بودن مهارت های نوشتاری است، شاید بتوان دلیل این امر را در عینی بودن مهارتهای نوشتاری دانست که امکان تحلیل مشکلات کودک را فراهم می سازد. با توجه به اهمیت موضوع سعی کردم دقت و تعمق بیشتری در درس املاء دانش آموزان داشته باشم. بنابراین مشکل این دانش آموز فکرم را خیلی مشغول کرده است. از آنجایی که وظیفه شغلیم ایجاب می کرد سعی کردم برای حل این مشکل راه حلهایی پیدا کنم تا شاید بتوان با به کار گرفتن این شیوه ها به کودکانی که به علت ضعف در دیکته به آنها برچسب کم ذهنی، تنبلی، حواس پرتی، عقب مانده زده می شود کمک کرد.

توصیف وضعیت موجود:

اینجانب شیرین خیاطی مدت ۸ سال است که در آموزش و پرورش مشغول خدمت هستم. و هم اکنون نیز در مدرسه غیر انتفاعی پرتو قلم مشغول تدریس در پایه چهارم هستم. خوب نوشتن و صحیح نوشتن یک توانایی ایست که ما به عنوان معلمان شکوفا کردن این توانایی ها را عهده دار هستیم. در ماه مهر وقتی درس را تدریس می کردم و با دانش آموزان در کلاس املا کار می کردم تمام سعی من بر این بود تا دانش آموزانم مشکلی در نوشتن نداشته باشند. زیرا هر معلمی آرزو دارد که دانش

آموزانش درس های او را بهتر و آسان تر یاد بگیرند و گفته هایش در اعماق وجود دانش آموزان نفوذ کند. در بین این دانش آموزان سدا در نوشتن املا هم سطح با دانش آموزان دیگر نبود با تشویق و راهنمایی به درس های کلاس توجه نمی کرد. اضطراب فراوانی در نوشتن املا داشت. برای انجام فعالیت های نوشتنی از خود علاقه ای نشان نمی داد و زود خسته می شد. در کلاس آرام و قرار نداشت همیشه با بغل دستی اش در حال صحبت بود و با استفاده از روش های مختلف تشویق مدت کوتاهی سر جای خود می نشست. بنابراین با خود اندیشیدم چگونه می توانم با تشویق سدا را به درس املاء علاقه مند سازم؟

پیشینه تحقیق

پیشینه ی پژوهش عبارت است از بررسی تحلیلی آثار صاحب نظران و پژوهشگران در یک موضوع خاص. از این رو، فعالیت های فکری (تحلیلی و انتقادی) است که طی آن پژوهشگر، متون و آثار موجود در زمینه ی پژوهش را شناسایی می کند و بر اساس یک الگوی مشخص و با در نظر داشتن هدف خاص پژوهش خود، آنها را بررسی، تحلیل و نقد می کند تا در راستای پژوهش خود از آنها استفاده کند. (پریرخ و فتاحی، ۱۳۸۴)

الف) مبانی نظری:

عمل نوشتن، از دیدگاه والاس و ا. مک لافلین (ترجمه: م. تقی منشی طوسی، ۱۳۷۳) با چند مهارت سرو کار دارد از جمله: توانایی نگهداری موضوع در ذهن، تنظیم موضوع به صورت کلمه ها، ترسیم گرافیکی شکل هر حرف و کلمه و... به عقیده ی آنها، جای شگفتی نیست که بسیاری کودکان مبتلا به ناتوانی یادگیری از فعالیت های زبان نوشتاری بیزار و تا حد امکان گریزان باشند.

در رابطه با اجرای روش های فعال یاددهی و یادگیری در کلاس، بریان ج. کرتی (مترجم: فروغ تن ساز، ۱۳۷۳) بر این نکته تأکید دارد که از جمله نتایج مفید برنامه هایی که دانش آموزان در آن فعال هستند؛ احساس رضایتی است که برای دانش آموز از شرکت مفید و فعالیت بدنی، حاصل می شود که این امر به نوبه ی خود در نگرش آنان نسبت به فعالیت، اعتماد به نفس داشتن و مهارت های همکاری های اجتماعی و خلاقیت تأثیر می گذارد.

موسوی زنجانرودی (۱۳۷۸) نیز محبت و تشویق را در تعلیم و تربیت بسیار مؤثر می داند و عقیده دارد که: پایه ی حیات بشری بسته به محبت است، محبت به هر کسی کاری است به یاد ماندنی و فراموش ناشدنی. این محبت است که یک عمر، انسان را در حفاظت خود محکم و سالم نگه می دارد و سلامت حیات او را بیمه می کند و در سرنوشت او نقش مهمی را ایفا می کند و ریشه عمیق روانی و روحی دارد. محبت یک مسئله فطری است و بشر طالب آن است. او توقع دارد. توقع از پدر، توقع از مادر، مربیان، معلمین و دیگران که در حاشیه قرار دارند.

یکی از مباحث عمده در پژوهش پیرامون درس املاء، موضوع «علل غلط نویسی دانش آموزان در املاء» است که تاکنون تحقیقات بسیار در مورد آن صورت گرفته است. جعفریان یسار (۱۳۸۶) در این رابطه به دلایل زیر اشاره دارد:

۱. آسیب های زیستی یا ژنتیکی: مانند دیس گرافی یا دیسلکسی (آینه نویسی و وارونه نویسی)

۲. نبود هماهنگی کامل بین مغز و چشم و دست.

۳. وجود تفاوت بین زبان مادری و زبان نوشتاری.

۴. آموزش ناکافی، ناصحیح و غیر روشمند.

۵. نداشتن دقت و تمرکز دانش آموز در نوشتن و یادگیری مفهوم کلمات و...

ایشان برخی از «راهبردهای افزایش مهارت نوشتن (یا درست‌نویسی)» را چنین بیان می‌کنند: رونویسی دانش‌آموز از مطالبی که به آن‌ها علاقه دارد؛ خواندن برنامه‌ای و هدف‌دار؛ بازنویسی با ایجاد تغییرات جزئی؛ هم‌چنین برخی «راهبردهایی برای تقویت درست‌نویسی (هدف املا)» که شامل: انجام تمرینات تقویت شنیداری و دیداری و بهره‌گیری از روش چند حسی است. نویسنده‌ی مقاله «روش آموزش و افزایش مهارت درست‌نویسی «فرنالد» را در تقویت املاي دانش‌آموزان مؤثر می‌داند.

پژوهش‌های بسیاری (برای مثال: بهروزیان، ۱۳۸۶؛ حسینی، ۱۳۸۷) در مورد رابطه میان بازی و تأثیر آن در یادگیری انجام شده‌است. که حداقل در یک زمینه، یافته مشابهی را تأیید می‌کنند: تجارب یادگیری فعال در زبان آموزی، خواندن، نوشتن و تشخیص حروف، در کودکان بسیار مؤثر است؛ به گونه‌ای که یادگیری همراه با بازی و فعالیت، به مراتب سریع‌تر و بهتر از زمانی بوده‌است که به صورت غیرفعال به کودکان آموزش داده می‌شود؛ به خصوص اگر این فعالیت‌ها همراه با بازی‌های کنترل خویش همراه شوند.

در مقایسه با جعفریان یسار (۱۳۸۶)، علوی مقدم و عزیزاده (۱۳۸۹) به یافته‌های جدیدتری در زمینه‌ی علل غلط‌نویسی دانش‌آموزان و راه‌حل آن دست‌یافته‌اند. همین‌طور در این پژوهش به ویژگی یک املاي مناسب اشاره شده که برخی از آن‌ها عبارتند از:

الف) وحدت موضوع بسیار مؤثر است و از املاي گسسته باید پرهیز کرد. به بیان دیگر ارتباط معنایی بین جمله‌ها و عبارات املا باید رعایت شود.

ب) ساختار داستانی و روانی می‌تواند بهترین املاها را بسازد. ساخت روایی متن. انگیزه‌ی پیگیری را در دانش‌آموز تقویت می‌کند. مثل گفتن یک قصه یا داستان در یک املاي تقریری.

تعریف تبیین واژه‌های کلیدی:

املاء فارسی از نظر علمی: به معنی پر کردن، مطلبی را تقریر کردن که دیگری بنویسد مطلبی که معلم بگوید و شاگرد بنویسد. املاء فارسی از نظر عملیاتی: متنی است به زبان فارسی که معلم یا شخص دیگری آن را قرائت می‌کند و یادگیرنده موظف است که کلمات را به درستی بنویسد.

دانش آموز از نظر علمی: به افرادی می‌گویند که به فراگرفتن دانش، خواندن و نوشتن مشغول می‌باشند. (برگزیده‌های پژوهش در عمل، ص ۸۶)

دانش آموز از نظر عملیاتی: در این تحقیق منظور از دانش آموز کودکی است که در پایه ی چهارم مدرسه غیر انتفاعی پرتو قلم به تحصیل اشتغال دارد.

حافظه ی بینایی از نظر علمی: توانایی به خاطر سپاری و یادآوری مجدد یک کلمه و یا شیء که دیده است می باشد و ضعف آن در املاء باعث می شود که کودک مثلاً صداها را خوب در ذهن خود نسپارد و بعد برای نوشتن کلمات، آن صداها به یادش نیاید و نتواند آنها را به خاطر بیاورد.

حافظه توالی و بینایی و شنوایی، توانایی به یاد آوردن چند کلمه یا شیء که قبلاً دیده یا شنیده باشد. (کرک ساموئل، چالفانت، جیمز، ۱۳۷۷)

(ب) پیشینه‌ی عملی:

هاشمی کاشی ثانی (۱۳۸۷) در اقدام پژوهی خود تحت عنوان «چگونه توانستم با روش املا‌ی آموزشی و مشارکت دانش‌آموزان سطح نمرات درس املا را ناباورانه ارتقا دهم؟» و در کلاسی با جامعه‌ی آماری ۳۲ نفر، به برخی از راهکارهای مشارکتی در تقویت املا پرداخته‌است. این راه‌کارها عبارتند از: مطالعه‌ی کتاب‌هایی در زمینه‌ی اختلالات یادگیری، تهیه‌ی کتاب‌های نظم و نثر مورد علاقه‌ی اکثریت دانش‌آموزان، استفاده از نظر شاگردان و اولیای آنها، بهره‌مندی از نظر اساتید محترم، تقسیم ساعات املا به دو قسمت ۱۵ دقیقه آموزش و ۳۰ دقیقه ارزشیابی.

ایشان با عمل به این راه‌کارها به این نتایج دست یافته‌بود: میزان علاقه‌مندی دانش‌آموزان به درس ادبیات را که در مهرماه ۳۷٪ بوده به ۸۵٪ افزایش پیدا کرده و میانگین نمرات املا از ۱۶/۱۲ به ۱۹/۶۵ ارتقاء یافته‌بود.

در مقایسه با هاشمی کاشی (۱۳۸۷)، پروین (۱۳۸۴) به یافته‌های مفیدتری در درس املا دست یافته‌است. اقدام پژوهی ایشان تحت عنوان «درس املا و بررسی راه‌های مشارکت فعالانه دانش‌آموزان در درس املا» به بررسی علل بروز مشکلات در آموزش املا پرداخته‌است. او در این زمینه یافته‌های زیر را به دست آورده‌است:

بسیاری از معلمان می‌پندارند که تنها روش آموختن املا‌ی کلمات، مشق‌نویسی از روی کتاب و نوشتن دیکته از هر درس است. ولی هیچ یک از این دو راه نمی‌تواند روش مفیدی باشد. چون اولی فقط بر تمرین و تکرار طوطی‌وار تکیه می‌کند و دومی بر حافظه. املا نیز مانند سایر دروس نیاز به آموزش دارد و واگذاری آن به دانش‌آموزان و راهنمایی نکردن، سبب می‌گردد که دانش‌آموزان نتوانند آن چنان که شایسته و بایسته است در درس املا پیشرفت کنند. روش املا نوشتن یکنواخت نباشد و معلم از روش‌های دیگری به ابتکار خود استفاده نماید. آموزش املا مربوط به ساعت این درس در برنامه‌ی کلاسی نیست. بلکه اگر در همه دروس هماهنگی وجود داشته‌باشد، کمک شایانی در این راه خواهد شد. معلم به منظور گسترش دادن زمینه‌ی اطلاعات لغوی، تسهیل در فهم لغات مشکل و رسیدن دانش‌آموزان به مراحل و سطوح بالای یادگیری، باید از لغات هم‌خانواده، مشتقات و کلمات متضاد استفاده نماید. لازم است دانش‌آموزان قواعد درست‌نویسی، رسم‌الخط مطابق با بخش‌نامه‌های ارسالی، چگونگی تصحیح املا و بارم غلط‌های املا‌ی را قبلاً یاد بگیرند. بهتر است در حضور دانش‌آموزان مطابق با دستورالعمل تصحیح املا‌ی فارسی مصوب دفتر برنامه‌ریزی و تکالیف کتاب‌های درس تصحیح املا صورت گیرد.

اهمیت و ضرورت حل مشکل:

- اگر از ابتدا ضابطه و قانونی در تعلیم املاء داشته باشیم، راحت تر هستیم. (صفاپور، عبدالرحمان)

خوب نوشتن نوعی توانایی است که معلمان نقش مهمی در ایجاد این توانایی در کودکان را دارند. (زندى، بهمن ۱۳۷۹)

لازم به ذکر است که املاء و فارسی زیربنای سایر دروس هستند. برای مثال اگر دانش‌آموزی ریاضی را درست نفهمد دلیل آن همیشه ندانستن ریاضی نیست. گاهی اوقات شاگرد موضوع را نمی‌تواند درست بخواند و یا نمی‌تواند درست بنویسد بنابراین نمره نمی‌آورد. و این امر باعث شکست دانش‌آموز در زمینه‌ی تحصیلی او شده و اعتماد به نفس او را پایین می‌آورد.

حال با توجه به موارد مطرح شده در این فعالیت علمی، اهداف زیر را دنبال می‌کنم:

- ۱- راهبردهای چگونگی املا‌نویسی را با توجه به شرایط سنی و سطح توانایی دانش‌آموز آموزش دهم.
- ۲- مهارت نوشتن را در سلسله افزایش دهم.
- ۳- اعتماد به نفس سلسله را بالا ببرم.

۴- مهارت خواندن را در سلدا پیشرفت دهم.

۵- دقت و توجه و تمرکز را در سلدا تقویت کنم.

۶- علاقمندی سلدا را به درس املاء افزایش دهم.

گردآوری اطلاعات برای تعیین وضعیت موجود (شواهد نوع اول):

جهت تبیین دقیق مسئله نیاز به اطلاعات بیشتر و دقیق تر می باشد که می بایست به طریق علمی و با رعایت ویژگیهای جمع آوری اطلاعات اقدام نمود. بنابراین با توجه به ماهیت مسئله لازم بود از روش های مختلف جمع آوری اطلاعات استفاده شود که روش های بکار گرفته شده در این پژوهش عبارتند از:

الف) مصاحبه

ب) مشاهده

ج) بررسی اسناد و مدارک

د) مطالعه ی کتابخانه ای

ه) استفاده از نظرات همکاران

اقدامات راه حل های پیشنهادی:

با در نظر گرفتن عوامل مطرح شده و راهکارهای پیشنهادی اقدامات زیر را جهت رفع مشکل به انجام رساندم:
از بین راهکارهایی که که برای بر طرف نمودن مشکل املاء پیشنهاد شده بود با توجه به شرایط و امکانات مدرسه و ظرفیت دانش آموز و محدودیت زمانی روش های زیر را در کلاس اجرا کردم:

- روش چند حسی

- خواندن شعر و الگوی به یاد سپاری

- استفاده از خمیر بازی

- کشیدن نقاشی با کلمات

- برای افزایش اعتماد به نفس

- دادن مسئولیت به سلدا

- از بین بردن موقعیت های استرس زا برای سلدا در مدرسه

- سلدا را در گروهی قرار داده که راحت ترین موقعیت را داشته باشد...

- دو تصویر که مشابه هم هستند اما در یک یا چند مورد جزئی با هم اختلاف دارند به سلدا نشان داده و از وی خواسته شود تا تفاوت های بین دو تصویر را پیدا کند.

- کارت های مقوایی را گرفته روی هر کدام یک کلمه نوشته که حرف یا نقطه و یا دندان کم یا اضافی داشته باشد و سلدا نقص آن را پیدا کند...

برای تقویت هماهنگی دیداری حرکتی

- به وضعیت نشستن دانش آموز ونحوه ی گذاشتن دفتر روی میز توجه شود.

- به نحوه ی مداد دست گرفتن دانش آموز دقت شود.

- برای تقویت عضلات دست او گفته شود که کاغذ باطله یا کاغذ روزنامه را با دست هایش مچاله کند.

- کاغذهای باطله را قیچی کند.

- دکمه های لباس، بند کفش و زیپ را خودش باز وبسته نماید...

یافتن راه حل مناسب

بعد از جمع آوری اطلاعاتی در مورد سلدا و اقدامات دیگری که صورت گرفت سعی کردم برای تقویت و رفع اختلال املاء در سلدا راه حل های مناسبی بیابم و روزانه ۲۰-۱۵ دقیقه در کلاس با وی کار کنم. این راه حل ها به این صورت بودند:

۱- برای تقویت توالی حافظه دیداری سلدا با توجه به مشکلاتی که در کلماتی مانند دارا، مادر، را و... و امثال آنها داشت از یک سری حرکات بدنی و کارتهایی که کلماتی روی آنها نوشته شده بود استفاده شد.

۲- تقویت حافظه دیداری سلدا در رابطه با آموزش حروف هم صدایی مانند (ظ،ذ،ز،ض،...) با پوشاندن حروف و کلمه مورد نظر.

۳- تقویت حساسیت شنوایی: با استفاده از صداهای ضبط شده و تشخیص صداها توسط دانش آموز و یا تشخیص صدای دوستان خود با چشمان بسته.

اجرای راه حل های انتخاب شده

قبل از اجرای راه حل های انتخاب شده جدولی برای تشویق سلدا و ثبت میزان پیشرفت او، ترسیم کردم و در کنار تابلو نصب کردم تا سلدا هم آن را ببیند، قرار شد که هر املایی که از سلدا گرفته می شود، نمره او در جدول نوشته شود.

در مرحله اول برای تقویت توالی دیداری کلماتی مانند "مرد" به جای "مادر" یا کلمه ی "نوزاد" به جای "نوزاد"، فعالیت‌های زیر انجام گرفت:

الف- روبروی سلدا ایستاده و چند حرکت بدنی انجام داده و از سلدا خواسته شده تا او همان حرکات را به ترتیب انجام دهد و این امر دو باره انجام شد و تا نتیجه خوبی گرفته شد.

ب- روی یک کارت مقوایی کلماتی مانند مادر، نوزاد، دارا، سامان نوشته شده بود به سلدا نشان دادم و سپس آنها را مخفی کردم و از او خواستم که آن کلمات را به ترتیب بازگو کند. و سپس آن حروف کلمات را به ترتیب بنویسید در این مرحله زمان زیادی صرف شد سعی کردم کلمات بیشتری با سلدا کار کنم تا ترتیب و توالی را خوب یاد بگیرد.

در پایان این مرحله یعنی تقویت توالی حافظه املایی از کلماتی که امکان بر عکس نوشتن حروف باشد از سلدا گرفته شد و نتیجه بررسی یادداشت شد، تقریباً نتیجه خوبی بدست آمد و فقط ۲ غلط املایی داشت.

تصمیم گرفتم برای گرفتن نتیجه بهترمرحله (ب) را بار دیگر با سلدا کار کنم این کار انجام شد و دوباره از سلدا املاء گرفته شد، این بار دیگر غلطی نداشت و نتیجه خوبی گرفته شد.

۲- برای تقویت حافظه دیداری سلدا از مراحل ذیل استفاده شد.

الف: ابتدا دو تصویر را انتخاب کرده و یک به یک به سلدا دادم و بعد تصویرها را مخفی کردم و از او خواستم که آن تصویر را نام ببرد بعد روش بالا را با سه - چهار تصویر انجام دادم تا حافظه دیداری سلدا بالا برود. دو سه مرتبه این روش انجام شد تا نتیجه خوبی داد.

ب: در مرحله بعدی چند کارت تهیه کرده و روی هر کارت کلمه ای که مربوط به کلمات کتابش باشد نوشته، کارت ها را به سلدا دادم تا واژه ها را به خاطر بسپرد و بعد کارت ها را از او گرفته و دور از چشم او یکی دو کارت را برداشتم و بقیه را به سلدا نشان دادم و بعد از او خواستم تا کارت مربوط به واژه که برداشته شده را معرفی کند. مرتبه اول که این کار را انجام شد، سلدا واژه هایی را گفت که اصلاً در بین کارتها نبود. تصمیم گرفتم واژه هایی را انتخاب کنم که در یک گروه باشد(مثلاً از گروه

میوه : سیب- گلابی - هلو - موز- پرتقال) تا بتواند جواب دهد. این روش نتیجه خوبی در بر داشت. در ادامه این مرحله یک واژه که ربطی به بقیه واژه ها نداشت به واژه ها اضافه کردم و همان واژه ها اضافه شده و واژه دیگری را برداشتم. به همین ترتیب هرمرتبه یک واژه غیر مرتبط اضافه می کردم. خوشبختانه نتیجه خوبی در برداشت.

این مرحله طی ۴ جلسه ۱۵ دقیقه ای انجام گرفت تا حافظه دیداری سلدا افزایش یابد.

ج- بعد از این مراحل واژه هایی را که املا صحیح آنها به حافظه دیداری ربط داشت انتخاب کردم و به سلدا دادم تا واژه ها را بخواند بعد کارتها را مخفی کردم و از وی خواستم تا املا صحیح آن را با انگشت در هوا و بعد روی کاغذ بنویسد. وی در انجام این تمرین موفق بود. با انجام این تمرین روزانه ۱۰ تا ۱۵ دقیقه بعد از گذشت یک هفته دانش آموز پیشرفت خوبی داشت.

د- بعد از مرحله بالا روی هر کارت به جای یک کلمه ۲ یا ۳ کلمه نوشته می شد. بعد تمرین بالا دوباره انجام شد.

بعد از این مراحل، املاهایی از سلدا گرفتم که در آن املاء کلماتی مانند صابون، صدا، حاضر، غذا و مانند اینها بود. سلدا در این املاء ۶ غلط املائی داشت ولی با تشویق به او امیدواری دادم. بعد یکی از لغات را پای تابلو نوشتم مثلاً کلمه "ناظم" تا سلدا آن را نگاه کند و بخواند سپس روی حرف "ظ" را پوشاندم و از سلدا خواستم تا آن را با یکی از چهارحرف (ذ،ز، ظ،ض) کامل کند، بعد کلمه صحیح را نشان دادم تا اگر غلط حدس زد آن را اصلاح کند و درستش را کنارش بنویسد.

این مراحل را با کلمات زیادی با حروف هم صدا پیش بردیم تا اینکه دانش آموز پیشرفت خوبی داشت. املا بعدی که از سلدا گرفتم نتیجه خیلی خوبی بدست آمد که بسیار رضایت بخش بود.

یکی از مشکلات دیگر سلدا ضعف در حافظه شنوایی او بود. مثلاً به جای کلمه "رفتند" "رفتن" یا به جای کلمه "ماه" "ما" می نوشت که باید این مشکل برطرف می شد.

الف- در مرحله اول از دانش آموزان کلاس خواستم تا یکی یکی (البته نه به ترتیب نشستن بر روی میز) سلدا را صدا بزنند. و سلدا بعد از شنیدن صدای هر کدام نام دانش آموز را بگوید. سلدا این مرحله را به خوبی پشت سر گذاشت.

ب- در مرحله بعد صدای چک آب، باران، ضربه انگشت به در و شیشه، برخورد توپ با زمین و امثال آنها را از طریق نوار کاست ضبط کردم و از سلدا خواستم که به آنها گوش کند و صدای هر کدام را تشخیص دهد و بیان کند. در این مرحله سلدا از جلسه اول فقط توانست دو تا از موارد را درست جواب دهد. در جلسه بعدی دوباره این مراحل تکرار و سلدا خیلی خوب با صداها آشنا شد، این کار خیلی خوب صورت گرفت و پیشرفت خوبی داشت.

ج- در مرحله سوم املاهایی به صورت جمله ای از سلدا گرفته شد که همانطور که قبلاً گفتم تمام کلمه ها را نوشت و این بار چون بیشتر روی کلمه هایی که حساسیت شنوایی داشتند تأکید کردم املا سلدا در حد انتظار بود، املا صحیح کلمات را روی برگه ای نوشتم و همراه با یک ماژیک قرمز به سلدا دادم و از او خواستم تا خود املا صحیح کلماتی که غلط نوشته را توی برگه پیدا کند و زیر هر کلمه ای که غلط نوشته بنویسد. این نوع املاء طی سه مرحله ادامه پیدا کرد تا اینکه متیم خیلی خوب بر موضوع تسلط پیدا کرد.

در پایان املاهایی ترکیبی از سه مرحله کلی تقویت حافظه از سلدا گرفتم. اول متن مورد نظر را برای سلدا خواندم تا او کلمه ها را در ذهن خود مجسم کند و آنها را به یاد آورد. هنگام خواندن متن از سلدا خواستم تا کلمه ای را که نوشتن برایش مشکل است را بگوید او کلمه های "مصطفی، انتظار، خداحافظی" را نام برد. من هم برای اینکه خودش به صحت آن هاپی ببرد. او را پای تابلو آوردم و از او خواستم تا کلمه ی "انتظار" را بنویسد. یک بار با حروف "ت، ز" یا بارها حروف "ت، ظ" و یک بار با حروف "ت،ض" و یک بار با حروف "ط،ظ" و یک بار با حروف "ط،ز" بنویسد، و به او گفتم که به نظرش کدام کلمه زیباتر

و آشناتر است او دقیقاً شکل "انتظار" را نشان داد. با کلمات دیگر هم این کار را کردم و بعد شروع به نوشتن املاء کرد، او در املاش اشتباهی نداشت. و من به موفقیت و پیشرفت وی پی بردم.

ارزیابی نتایج بدست آمده

با انجام مرحله‌ای که برای کاهش ضعف دانش آموز طی شد خوشبختانه بعد از سی جلسه دانش آموز به درس املاء خیلی علاقه مند شد و پیشرفت قابل ملاحظه‌ای داشت طوری که والدین سلسله از پیشرفت فرزندشان ابراز رضایت کردند و پیشرفت خیلی خوبی داشت تصمیم گرفت راه کارهای انجام شده را در یک جلسه با معلمان مدرسه در میان بگذارد تا معلمان هم از آن بهره ببرند و معلمان کلاس سوم سعی کنند وقت بیشتری را صرف بهتر تدریس کردن این درس داشته باشند.

بنابراین نتیجه گرفته شد که اگر معلمان درس املاء را همان طور که جدی می‌گیرند روش تدریس آن را نیز مطابق با روش تدریس‌های ارائه شده در کتاب‌های مراکز تربیت معلم تدریس کنند، به نظر می‌رسد که دانش‌آموزان مشکلی در این درس نخواهند داشت. گروه‌های درسی نقش عمده‌ای در آشنایی و یادآوری روش تدریس املاء را برعهده دارند. تا زمانی که دانش‌آموزان در مهارت خواندن پیشرفت نکرده‌اند صحبت از املاء گرفتن بی‌مفهوم خواهد بود. انتخاب معلمان پایه سوم از بین معلمان فعال و پرانرژی کمک مؤثری به تقویت املاهی دانش‌آموزان از طریق تکرار و تمرین بیشتر می‌نماید. پایه سوم، اساس وریشه موفقیت پایه دوم می‌باشد، اگر دانش‌آموز پایه سوم ضعیف بالا بیاید در پایه دوم رشد نمی‌کند. کمک گرفتن از اولیاء فقط برای تکرار و تمرین بیشتر می‌تواند در تقویت املاء مؤثر باشد. استفاده از شیوه‌های یاران در یادگیری، املاهی دو نفره پای تابلو، املاهی کامل کردنی، املاهی فرد از خودش، تصحیح کردن املاء توسط خود دانش‌آموز شیوه‌های مؤثری در روش تدریس‌های جدید هستند. در روش‌های سنتی املاء، از دانش‌آموز املاء گرفته می‌شد بدون اینکه دانش‌آموز در کنار معلم به غلط‌های خود پی ببرد فقط در آخر از دانش‌آموز خواسته می‌شد از روی غلط‌هایش بنویسد. شاید این روش کارآمد باشد ولی برای بهتر مسلط شدن دانش‌آموز به درس املاء و قوت گرفتن دانش‌آموزان ضعیف، روش‌های جدید بهتر هستند.

گردآوری شواهد ۲

نتایج مثبت: با توجه به راه‌کارهایی که برای کاهش مشکل سلسله در درس املاء انجام گرفت سلسله در درس املاء توانست خودش را به سایر دانش‌آموزان برساند و در نوشتن کلمه‌هایی که قبلاً در حیطه توالی حافظه‌ای مشکل داشت با انجام راه‌کارهایی و بالا بردن اعتماد به نفس او املاهی سلسله به حد ایده‌آلی رسید و او توانست کلماتی مانند دارا، سامان، دامن، مادر و امثال اینها را راحت بنویسد و در حیطه تقویت حافظه‌ای به خوبی توانست کلماتی مانند صابون، غذا، صف، صدا، طناب، خواهر و مانند اینها را به خوبی تشخیص دهد و بنویسد. سلسله با پیشرفت در درس املاء اعتماد به نفس بالایی پیدا کرد به طوری که اکثر مواقع در کلاس خودش داوطلب نوشتن املاء بر روی تابلو می‌شد.

ارزیابی نتایج:

با بکارگیری روش‌های یاد شده این دانش‌آموز در نوشتن املاء دیگر مشکلی نداشت. با اشتیاق املاء می‌نوشت. دیگر در درس املاء دلهره نداشت به راحتی دفترش را در می‌آورد و هر کلمه‌ای که به او می‌گفتم به راحتی صدا می‌کشید و می‌نوشت. مادرش خیلی خوشحال بود می‌گفت: راحت شدم دیگر در خانه جنگ و دعوا نداریم و هر متنی را بگویم به راحتی می‌نویسد.

بررسی میزان موفقیت

با ادغام روش‌های تدریس سنتی و نوین در قالب روش تدریس درهم تنیده امید پیشرفت و روند رو به رشد دانش‌آموز مشروحه مشهود بود.

افزایش میزان اعتماد به نفس و باور خود از سوی دانش آموز در طی طول ماه های سال تحصیلی با چشمان غیر مسلح نیز محسوس می نمود.

علاقه مندی به درس املاء و زنگ املاء در قالب جمله سازی و شرکت فعال در فعالیت های گروهی کلاس درس هر بیننده را به تعجب و تحیر وامی داشت و صد البته تحسین همگان را در بر داشت. سیر صعودی نمرات مستمر دانش آموز مذکور حاکی از میزان موفقیت و تاثیر شیوه ها و فنون تدریس بکار گیری شده در خصوص چگونگی کمک از طریق اعمال شیوه های گوناگون در املاء نویسی دانش آموز مضطرب موردی می باشد.

نتیجه گیری

در طول زمانی که از عمر تعلیم و تربیت مدرن می گذرد، رفته رفته بر دست اندرکاران علوم طبیعی محرز گشته است که تحقیقات دانشگاهی به تنهایی پاسخگوی مسائل و مشکلات علمی آموزش و پرورش نیستند. لذا این نقطه عطفی شد برای شروع نوعی دیگر از پژوهش که بتواند مسائل واقعی محیط کلاس درس و آموزش را حل و فصل کند، این تحقیق همان اقدام پژوهی است.

من نیز تلاش کردم که با استفاده از این بستر آماده برای حل مسأله ای که در کلاس خود با آن روبرو بودم، گام بردارم و برای رسیدن به وضع مطلوب تلاش کنم.

هدف اساسی برنامه ی درسی زبان آموزی، توجه به تقویت و پرورش مهارت های چهارگانه است. به طوری که دانش آموزان در گفت و شنودها شرکت و ارتباط برقرار کنند و افکار، احساسات و نظرات خود را به دو صورت گفتار و نوشتار بیان کنند. در این راستا نوشتن، مرحله ی نهایی و تکاملی است که بر شنیدن، گفتن و خواندن استوار می گردد. چاره اندیشی برای حل مشکلات دانش آموزان در این حوزه امری بدیهی و ضروری است. معلم بایستی با کمک ابزار دقیق علمی و روان شناسی پای به این مرحله بگذارد. روش های قدیمی از جمله: تکرار و تمرین خسته کننده و رونویسی های بی هدف، ناکارآمدی خود را در این زمینه به اثبات رسانده اند. این گونه راه حل ها نه تنها مشکلی را از دانش آموزان برطرف نمی سازد؛ بلکه نوعی ملال و دل زدگی را نیز پدید می آورد.

کار یک معلم در زمینه ی استفاده از روش های مختلف تدریس را می توان به کار یک نقاش تشبیه کرد. همان طور که یک نقاش برای ترسیم و خلق یک تابلوی نقاشی از رنگ های مختلف استفاده می کند. هر گاه لازم باشد، آنها را درهم می آمیزد تا اثر هنر خود را به بهترین شکل ممکن به وجود آورد. یک معلم هم پس از آشنایی با اصول و مراحل اجرای الگوهای گوناگون تدریس در عمل و هنگام ارائه ی درس می تواند با تشخیص موقعیت و توجه به توانایی های دانش آموزان و بر حسب نوع مفهوم، ترکیبی از الگوهای مختلف تدریس را به کار برد.

من در این طرح تلاش می کردم با استفاده از روش ها و راه حل های مختلف برای بهبود وضعیت دانش آموز در اشکالات املائی رایج، به ویژه تقویت حافظه ی دیداری گام بردارم. در این راستا سعی می کردم به علائق دانش آموزان توجه نمایم. به ویژه به روش هایی که با بازی و مسابقه همراه بودم؛ تا با ایجاد علاقه در دانش آموزان آنان را به فعالیت واداشته و آموزش درس املا را برایشان، جذاب و شیرین کنم.

در پایان بایست پذیرفت که درس املا نیز مانند سایر دروس نیاز به توجه و بازنگری دارد و در این زمینه روی آوردن به روش های فعال تدریس، توجه به علاقه ی دانش آموزان، اجتناب ناپذیر است. بدین منظور می بایست ابتدا در نگرش و نحوه ی

برداشت همکاران از این درس و سپس نحوه‌ی تدریس آن بازنگری‌های جدی صورت پذیرد تا یادگیری سریع‌تر و ماندگارتر ایجاد شود.

درست و خوانا نوشتن، بخشی از رشد مهارت‌های زبانی و سوادآموزی دانش‌آموزان است. تلاش فراوانی صورت می‌گیرد تا دانش‌آموزان ضمن آشنا شدن با نمادهای اصوات که همان حروف هستند، بتوانند زبان گفتاری را به زبان نوشتاری تبدیل کنند.

درست، خوانا و زیبا نویسی دانش‌آموزان از مهم‌ترین اهداف آموزش نوشتن در دوره ابتدایی است. نکاتی که باید در آموزش «دیکته» و «نوشتن» به دانش‌آموزان مورد توجه قرار گیرد عبارتند از:

- ۱- درست دست گرفتن قلم.
- ۲- به اندازه لازم به قلم فشار وارد آوردن هنگام نوشتن.
- ۳- رعایت فاصله مناسب سر با کاغذ.
- ۴- دقت در درست نویسی و کم خط زدن و پاک کردن.
- ۵- دقت در تعداد دندان‌های حروف در هنگام دیکته.
- ۶- دقت در نقطه‌گذاری و تعداد نقطه‌ها.
- ۷- جدا نویسی حروف بر اساس قواعد زبان فارسی.
- ۸- حروفی که نوشته می‌شوند ولی خوانده نمی‌شوند.
- ۹- و....

بدون شک، توانایی‌های نوشتن دانش‌آموزان متأثر از عوامل مختلفی می‌باشد که شامل عوامل جسمی، محیطی، ابزاری و شناختی دانش‌آموز است.

ارائه پیشنهادات

- همکاران محترم قبل از هر اقدامی علت مشکل را پیدا کنند و بعد با ارتباط صمیمانه ی خود با شاگردان مشکل را برطرف نمایند.
- برای یاد گیری نشانه‌ها از روش چند حسی استفاده نمایند زیرا این روش باعث یاد گیری بهتر می‌شود.
- از پرونده‌ی دانش آموزان استفاده کنند که نیاز ضروری است برای شناخت اولیه شاگرد.
- تشکیل جلسات آموزش خانواده هر ماه یکبار. زیرا خانواده نقش اساسی را در آموزش و تربیت فرزندان ایفا می‌کند و هر چه رابطه و تعامل بین خانواده و مدرسه یعنی والدین دانش آموزان با معلم بیشتر باشد مطمئناً این تاثیرگذاری بیشتر است.
- در تدریس خود از الگوی یادسپاری استفاده نمایند زیرا یادگیری برای دانش آموزان با این روش راحت‌تر شده و مطالب بهتر در ذهن دانش آموزان می‌ماند.
- از دادن تکالیف بی هدف در منزل بپرهیزند.
- از آن جایی که آگاهی از پیشرفت در ایجاد انگیزه تاثیر بسیار دارد، پس نیاز است که دانش آموز را از پیشرفتش آگاه کرده و نقاط قوتش را برجسته نمایند.
- جهت افزایش اعتماد به نفس دانش آموزان هرگز کاری را که خارج از تواناییهای دانش آموز است از او نخواهند.
- اعتماد به نفس دانش آموزان را با یادآوری ویژگی های مثبت بالا ببرند.
- اولیاء محترم با مدرسه بیشتر در ارتباط باشند.
- در جلسات آموزش خانواده ی ماهانه حتماً شرکت نمایند.
- مشکلات آموزشی فرزندانشان را جدی گرفته و با معلم مربوطه همکاری لازم را داشته باشند.
- در انجام فعالیتهای مربوط به خانه که معلم کلاس برای به وجود آمدن مهارت در دانش آموز می دهد فرزندشان را یاری نمایند.

فهرست منابع:

- ۱- بنی اسدی، حسین (۱۳۸۴)، آشنایی با طرح ارزشیابی توصیفی؛ تهران: آزمون نوین.
- ۲- تبریزی، مصطفی (۱۳۸۴)، درمان اختلالات دیکته نویسی؛ تهران: انتشارات فراروان، چاپ دهم.
- ۳- تبریزی، مصطفی (۱۳۸۰)، درمان اختلالات ریاضی؛ تهران: انتشارات فراروان، چاپ پنجم.
- ۴- حاجی اسحاق، سهیلا، (۱۳۸۲)، آموزش راههای یادگیری (الگوی یادسپاری)؛ همدان: انتشارات میهن نو.
- ۵- حبیب الله پور، منیژه و محمدی رودباری، فرشته (۱۳۸۱)، برگزیده های پژوهشی در عمل، کارشناسی تحقیقات سازمان آ. پ مازندران، چاپخانه نیما.
- ۶- کرک، ساموئل، چالفانت، جمیز (۱۳۷۷)، ناتوانیهای یادگیری تحولی و تحصیلی، (ترجمه: رونقی، سیمین و همکاران)، انتشارات آموزش و پرورش استثنایی، چاپ اول.
- ۷- مردادی، رضا... [او دیگران] (۱۳۸۷)، فرهنگ واژه ها و اصطلاحات در تعلیم و تربیت؛ اصفهان: نشر آموخته، چاپ اول.

فهرست مجلات:

- ۸- حمید جعفریان، یسار (۱۳۸۶) سفید، خاکستری، سیاه در زنگ املاء؛ مجله ی آموزش ابتدایی ۴، ماه دی، شماره مسلسل ۸۹، ص ۱۹.
- ۹- خرده بینان، ماه منیر (۱۳۸۰)، مجله رشد آموزش ابتدایی ۵؛ ماه بهمن، شماره مسلسل ۳۹، ص ۶۰.